

ke „bewuste

chreef Prof.
en bepaalde
kende. Deze
ons nummer

Dr S. Greij-
kt, gaf „De

Kuyper een
heel:

cember 1936.
H. Kuyper,
Bloemendaal.

Heraut" iets
gorde in de
ing". U hebt
og, van een
eeft, en zoo
adat — naar
ik is gezegd,
rs te nemen.
Greijdanus
In hetzelfde
sijdanus dat
ak betrof, —
beweringen
ee „Heraut“
ts, noch ter
Uw beschul-
id zijn, neem
weg te ver-
waar ze ge-
(bewijzen of
dat dit geen

nd,

SCHILDER.

er met geen
r (wat trou-
r andermaal
n geheel:

Januari 1937.
H. Kuyper,
Bloemendaal.

„De Heraut“
n dien brief

o; daarna is
bij.

nd,

SCHILDER.

er met geen
dier.
chrijven van
tante.

c deze mede-
zonderheden

K. S.

g voor deze
gartikel, dat
og wat laat
K. S.

en mede, dat
gwalkerk te

tr K. Schilder
jouden eener

r en Dr R. J.
tor Dr J. L.

gureele Rede

gelegenheid
te-kamer.

deze samen-
rium:

N, Voorzitter.
t, Secretaris.

edactie.

et werk voor
en omgeving
de eminente
ok reeds zoo
ezelfde zaak
mité Gerefor-
het werk ter
ge inkomsten

mité behoort
aanbeveling
schrijven. Er

zal, wil men vrucht wachten, intensiever moeten ge-
werkt worden, en dat kost natuurlijk geld, reisgeld
hoofdzakelijk. Ik moge daarom mededeelen, dat over-
schrijvingen en stortingen plaats kunnen vinden op
girorekening No. 206376 ten name van den heer H. J.
Kouwenhoven q.q., Van Stolkweg 10, 's-Gravenhage, die
penningmeester van het comité is.

In Frankrijk — nog eens — is bereikt, wat enkele
jaren geleden niemand mogelijk had geacht. In Londen
zijn de moeilijkheden groter dan in Noord-Frankrijk,
in zóó verre althans, als alles daar nog fetselijk beginnen
moet, terwijl een kerk, die voor de Londenaren beteeke-
nen kan wat Brussel voor Parijs (en Noord-Frankrijk)
inderdaad beteekent, niet aanwezig is. Misschien kan
dit korte woord iemand aanleiding geven, zijn giro-
boekje ter hand te nemen, eer hij het weer vergeten is.
K. S.

Calvinistenbond.

We spraken verleden week over den Calvinistenbond,
en deelden mee, waarom wij meenden te moeten con-
cludeeren, dat achter de aangekondigde „interkerkelijke
conferentie" de Calvinistenbond stak. We kunnen thans
er aan toevoegen, dat sinds dien oók het Herv. Week-
blad „De Gereformeerde Kerk" publiceerde (7 Jan. 1937),
dat de conferentie wordt gehouden „door bemiddel-
ing van den Calvinistenbond".

We stellen het op prijs, dat althans dit blad het kind
bij den naam noemt.

K. S.

De Trilogie voltooid.

Trygve Gulbrandsen: De weg tot elkander.
— Zuid-Hollandsche Uitg.-Mij., Den Haag.

Hoewel volgens de uitgevers elk deel als een op
zich zelf staanden roman kan gelezen worden, zal
ongetwijfeld niemand, die de beide vorige deelen
gelezen heeft, het derde ongelezen laten. En ook
zal niemand, die het derde deel in handen kreeg,
het daarbij laten, maar hij zal ook „En eeuwige
zingen de bosschen", en „Winden waaien om de
rotsen" lezen en herlezen. Want deze trilogie vormt
saam één grootsch epos van menschenlijken strijd
en overwinning.

Aan het slot van het tweede deel lijkt het, alsof
de oude Dag den waren weg gevonden heeft, in het
gebed. Telkens weer heeft God hem doen gevoelen,
dat hij, de sterke man, niet door eigen werk, hoe
voortreffelijk dat ook mocht zijn in het oog der
mensen, den vrede met God kon verwerven. Al
zijn daden is hij gaan beschouwen als aflaat, als
middel om zelf de begane zonden uit te wischen
en zich rein tegenover God te stellen. Maar op een
harde wijze heeft hij moeten leeren, dat die weg
niet tot God leidt.

In plaats van snelle toenadering tot elkaar, geeft
het derde deel aanvankelijk grotere verwijdering
dan ooit te voren. De oude Dag ontwijkt zijn
schoondochter Adelheid, hij spreekt niet meer met
haar over geestelijke dingen, maar gaat alleen zijn
weg. Hij vertoeft lang in de bosschen, bezoekt verre
hoeven en gaat de menschen daar helpen in hun
strijd om het bestaan.

De jonge Dag schijnt zijn oude zwerverleven
weer te hebben opgevat, en de ontloken liefde tot
zijn vrouw lijkt weer verdwenen. Eenzaam is Adel-
heid op de groote hoeve achtergebleven. Haar
kinderen gaan, tegen haar zin, met hun groot-
vader de bosschen in. Hij wil hen al vroeg klaar
maken voor hun latere taak en vertrouwd maken
met hun toekomstig arbeidsterrein.

De komst van den majoor geeft wat afwisseling,
maar brengt ook groote ellende en verwijdering.
Adelheid heeft steeds afschuw van haar vader ge-
had, nu brengt de verloopen dronkaard schande
over haar en haar huis. Volslagen ontreddeering,
bij uiterlijken voorspoed, is het beeld dat ons ge-
toond wordt.

Wanneer de wegen zoover uit elkaar zijn gaan
loopen, dat hereeniging onmogelijk lijkt, komt toch
op een volkomen zuiver zich ontwikkelende wijze
de toenadering. De kentering wordt romantisch,
doch zielkundig juist beschreven. Het schot in den
nacht, waardoor de majoor tracht een einde te
maken aan zijn rampzalig leven, wordt het begin
van de verzoening. Want de schrijver laat niet
zoo gemakkelijk zijn personen met het leven bre-
ken. Zij moeten leeren het te aanvaarden.

De oude Dag voelt aller schuld tegenover den
majoor. Minachting was zijn, misschien verdiend,
deel geweest. Doch niemand had getracht door
liefde dezen naaste te winnen. Een der fraaiste
stukken uit deze drie deelen is deze geschiedenis
van het sterfbed van den majoor. Zonder eenig
oordeel over anderen uit te spreken, gaat de oude
Dag, die door het leven tot een groot mensch
geworden is, zonder veel woorden, recht op zijn
doel af.

Hij dwingt Adelheid door zijn overredingskracht,
juist nu haar vader de grootsche schande over haar
gebracht heeft, als schuldige zelf naar dezen toe
te gaan. Haar gebrek aan liefde heeft haar vader
den verkeerden weg opgedreven, haar late berouw
verlicht zijn laatste uren. Maar ook zelf moet de

majoor boeten. Zijn eenige trots is zijn eervolle
krijgsmansloopbaan geweest en nu, vlak voor
zijn sterven, verzoend met zijn dochter, verwijt
Dag hem bedard, dat hij een slecht krijgsman is
geweest. Altijd heeft hij immers den moeilijksten
strijd ontweken: dien tegen zijn slechte natuur.
En het is weer Dag die hem dwingt den zwaar-
sten weg te gaan, door den orthodoxen predikant
te roepen bij zijn sterfbed, een familielid, die al
zijn slechtheden weet, en wiens strengheid er geen
zal voorbijzien. Zonder zijwegen in te slaan, moet
de majoor den strijd recht van voren uitvechten.

In dit gedeelte toont de schrijver zich in wonder-
bare grootheid. Zelden of nooit is in den nieuwe-
ren tijd een zoo sterk karakter als dat van den
ouden Dag, zoo zuiver psychologisch ontleed. De
diepste diepte van het hart wordt hier feilloos ge-
peild.

Pas als verschillende wegen eenigszins naar
elkander zich ombuigen, verantwoordt Dag zijn
houding tegenover Adelheid. Weer spreekt hij met
haar, en vertelt zijn inzicht, dat niet het ge-
bed alleen den mensch tot God kan brengen.
Ook daarin is nog zooveel eigenbaat. De ware
liefde tot God moet zich ook uiten in de daad tot
den naaste. Volkomen zelfverloochening moet er
zijn. „Dan begrijpen we dat het slechts God is die
ons gereed maken kan voor de eeuwigheid".

Naar dezen regel heeft Dag geleefd, toen Adel-
heid meende dat hij slechts aan zich zelf dacht.
Toch weet Dag zijn groote fout, zijn zwakheid.
Voor zijn zoon is hij bijna niets geweest. Ontroe-
rend fijn teekent de schrijver den tocht van Dag
naar zijn zoon in de bosschen. Dagen lang zwerft
hij om hem heen, zonder hem te naderen. Als hij
eindelijk bij diens vuur gaat zitten, zijn het weinige
woorden die hij durft spreken. Geen übermensch
is hij, maar een gewoon mensch, met zijn zwak-
heden. Want als de vader naar huis terugkeert,
met de ziekte onder de leden, die zijn lichaam
zal sloopen, is hij niet met zijn eigen zoon in het
reine gekomen. De sterke man heeft telkens ge-
faald, en toch heeft hij den strijd tegen den dood,
die wreed dat mooie leven verniet, gewonnen. Hij
heeft den weg naar God gevonden. Zijn laatste
woorden: „Geen weg voert buitenom-Christus",
getuigen van zijn volkomen overgave. Geen aflaat
maar het kruis brengt hem verzoening.

Nog zijn alle moeilijkheden niet opgelost. De
scheiding tusschen den jongen Dag en Adelheid
wordt zelfs vergroot door donkere jalouzie. Plot-
seling neemt hij uit haar handen het beheer der
hoeven over. Hardheid voor armen en haast roeke-
loze mildheid voor den rijken Holder verontrusten
Adelheid.

De oude tante Eleonore neemt de taak van den
ouden Dag over. Met gestrenge wijsheid wijst zij
den goeden weg. Adelheid moet haar schuld zien
en zich buigen. Een moeilijke avond brengt echter
man en vrouw weer tot elkaar. Toch kan zij zijn
doen niet begrijpen, zijn zorgeloosheid voor geld.
Dan moet de man zijn vrouw herinneren aan de
woorden van zijn vader, dat er in onze daden zoo-
veel eigenbaat verborgen zit. In de zware tijden,
na de revolutie en het Napoleonisch bewind, heb-
ben zij geen zorgen gekend, terwijl anderen hard
moeten werken voor het dagelijksch brood. Liefde
kan die zorgen verlichten. Adelheid voelt het ten
deele en gaat zich wijden aan anderen. Dieper
heeft Dag het beseft en van zijn vader heeft hij
het karakter, om niet door woorden te zeggen,
maar in daden te toonen wat plicht is. Hij gaat
naar den procurator en bespreekt met hem zijn
plan, om alle schuldenaren hun schulden kwijt te
schelden. Zijn zoons zullen de beide groote land-
goederen erven en dus onbezorgd kunnen leven,
als ze willen werken.

Op den terugkeer verdrinkt Dag, als hij tracht
een jongen te redden. Adelheid kan zich onttrek-
ken aan zijn laatste wil, want de stukken zijn nog
ongeteekend. Maar weer stelt tante Eleonore den
eisch van absolute gehoorzaamheid. Zij moet vrij
zijn van geld-bezetenheid, zoals de oude en jonge
Dag het waren. Zij moet teekenen het testament
door deze beide mannen opgesteld. Dit tractaat van
liefde tot den naaste, door den vader geformuleerd,
door den zoon opgesteld, door de vrouw geteekend.
De weg tot elkander.

Als de storm straks opsteekt, kunnen de bos-
schen dien weerstaan. Veilige rust heerscht hier
en over de wereld, als de mensch leert met een
levend hart tot zijn medemens te komen.

Er dreigt een zuiver humanistische gezindheid
in dit laatste stuk, de betekenissen van Dags over-
winning te verkleinen. Het kruis, de weg tot God
door Christus, staat wel symbolisch op het graf
van den ouden Dag, als bewijs van het leven vóór,
en in en na den dood, maar het geeft geen kracht
meer in het leven van het jongere geslacht.

Te snel is het laatste gedeelte in zijn afloop. De
ontwaking, de bloei en het sterven van den jongen
Dag worden in weinige hoofdstukken beschreven.
De geest van zijn vader beheerscht ook nog dit
deel. Wil de schrijver aantonen, dat zijn kinderen
slechts begrepen zijn zijde, die naar de menschen
gekeerd was, en dat zijn innerlijke strijd en uit-
eindelijk overwinning door overgave door hen
niet begrepen zijn? Pas op zijn sterfbed, met zijn
laatste woorden, wijst hij den waren weg tot God.
Adelheid heeft hem niet begrepen, zij kwam niet

verder dan de overlevering van haar grootvader,
den bisschop. De jonge Dag heeft zijn getuigenis
niet gehoord. Zij kunnen niets anders dan het
zichtbare deel van zijn werk voltooien.

Hoewel de ontwikkelingsgang wellicht anders
is, dan velen hadden gedacht, is dit deel toch de
kroon op het werk. Men moet lang zoeken om een
karakter als dat van Dag, zoo boeiend en zoo
ragzuiver, beschreven te vinden. Hier wordt alles
gegeven, wat men van een kunstwerk mag vragen:
machtige psychologie, prachtige natuurbeschrij-
ving, eenvoudige, maar zeer spannende compo-
sitie.

De vertaling en de uitvoering maken deze mees-
terwerken ook tot prachtuitgaven.

Gr.

H. S.

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan
Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

„In of van het Verbond".

Niet alle lezers waren het eens met mijn be-
schouwing van de brochure van Dr A. Kuyper Jr
„In of van het Verbond".

Van meer dan één zijde kreeg ik een schrijven,
waarin men van dat niet-mee-eens-zijn, blijk gaf.
Eén van die brieven laat ik hier, op verzoek van
den schrijver volgen.

In een paar artikelen wil ik trachten de hier ge-
noemde bezwaren te weerleggen.

Het komt mij voor, dat deze broeder vrijwel
geformuleerd heeft, wat er, meer of minder be-
wust, tegen de door mij voorgedragen beschouwin-
gen, in veler hart leeft.

Ik hoop, dat het mij gegeven wordt, zóó te
schrijven, dat het duidelijk wordt, welke vergissing
men bij deze beschouwing begaat.

Hier volgt dan het schrijven ten voeten uit:

Weleerwaarde heer,

Uw „geestelijk advies", betrekking hebbend op „In
of van het Verbond", van Dr Kuyper Jr, in het num-
mer van „De Reformatie" d.d. 20 Nov. 1936, kwam
dezer dagen onder mijn aandacht.

De inhoud was zoodanig, dat ik, hoewel de betref-
fende stukken van Dr K. in de „Geref. Kerkbode van
Rotterdam" kennend, de inmiddels uitgekomen bro-
chure er op heb nagelezen, alvorens U mijn standpunt
t.o.v. het door U geschrevene kenbaar te maken.

Ik kan U niet anders zeggen, alsdat ik mij van
ganser harte aansluit aan de door Dr K. gegeven
uiteenzetting en dat het door U opgemerkte in boven-
genoemd blad getuigt van een onschijnvolle visie
op de eischen, welke aan een gereformeerde
preek te stellen zijn.

De door U gegeven beschouwingen kunnen dienen
als bewijs van de reeds eenige jaren ingetreden deca-
dentie in de gereformeerde prediking.

Ik meen te moeten opmerken, dat U zich niet sterk
gevoelt op Uw standpunt, waar U zegt: „Met een
stem als van metaal zou ik het alle bondelingen wil-
len toeroepen: Luistert niet naar zulk een voorlich-
ting". Ik vermoed, dat Dr K., gezien een dusdanige
houding Uwerzijds, helaas er het zwijgen aan toe zal
doen!

Wat ik nu laat volgen, bedoelt te protesteeren tegen
Uw antwoord op een door U gestelde vraag, t.w.:
„Waar toe moet de redeneering van Dr Kuyper
leiden? U antwoordt:

„Hiertoe, dat een bondeling gaat zeggen: Ja, ik ben
wel in het Verbond geboren en ik heb wel het teken
en zegel van Gods beloften ontvangen, maar ik weet
niet of het wel voor mij is, of ik het wel voor mij mag
aanvaarden; daartoe moet ik de heilsweldaden eerst
in mijzelf bevinden; eerst als dat het geval is, mag ik
gelooven, dat de belofte Gods ook inderdaad voor
mij was bedoeld", en verder zegt U: „Daarmede nu
wordt de troost des Verbonds van zijn fundamenteel weg-
geslagen; daarmede wordt de gemeente gedreven naar
den kant van het lijdelijk wachten op wat het den
Heere zal behagen te doen; daarmede wordt de moge-
lijkheid van verzekerdheid aan de gemeente ontno-
men, want in den weg, dien Dr K. wijst, wordt de zo-
kerheid des geloofs afhankelijk gemaakt van de resul-
taten van een zelfonderzoek, waarbij de mogelijkheid
van vergissing nooit is uitgesloten".

Hierop moge ik mijnerzijds opmerken:

1o. Een ware bondeling zal zich door een prediking
als door Dr K. aangegeven, nooit in lijdelijkheid te-
rugtrekken; integendeel zal hij, zelfs bij het kleinste
begin van zaligmakende genade aan zijn ziel, Gods
wegen biddend bepeinen, zich juist gaarne uitstrek-
ken naar de ontvouting der heilswaarden, waar-
onder het stuk der uitverkiezing in het centrum der
openbaring staat, en daaruit putten versterking, troost
en leven;

2o. zulk een, die zich in de lijdelijkheid gaat koe-
steren, bewijst slechts dat hij een doode rank aan den
wijnstok is, dat hij niet „van het Verbond" is en nog
geheel vreemd staat aan het zaligmakend werk des
Heiligen Geestes (althans ten tijde als hij zulk een
uitspraak doet hooren);

3o. Degenen, die uitverkoren zijn en onder de uit-
wendige roeping gebracht worden, t.w. onder de volle
openbaring van Gods Woord, waarbij de prediker alle
kenteekenen van Gods werk in de uitverkorenen dui-
delijk en onderscheiden aangeeft, zullen op Gods tijd
contact krijgen en onder een dusdanige preek uit-